

K N Ě Z O Č I M A V Ě Ř Í C Í C H

Předkládáme vám výsledky anketního dotazování, které proběhlo během letních prázdnin 1988 mezi náhodně vybranými katolickými věřícími Čech a Moravy.

Vzhledem ke způsobu distribuce dotazníků, k zájmu respondentů o danou tematiku a k jejich ochotě odpovědět není možno považovat tento průzkum za reprezentativní. Nešlo o sociologický průzkum v přesném smyslu slova ani nebylo cílem shromáždit vyčerpávající informace, nýbrž spíše získat ze strany věřících podněty k otázkám, které se nám v životě a působení kněze zdají být důležité a problematické.

Anketa obsahuje 8 otázek, ovšem ty byly s úmyslem co nejméně ovlivnit dotazované v jejich odpovědích položeny velmi obecně, což zapříčinilo u mnoha respondentů nepochopení tématu nebo příliš nekonkrétní odpovědi. Přesto doufáme, že těm, kteří si kladou podobné otázky jako my, poskytnou shromážděné výsledky nové podněty a východiska.

Základní charakteristika vzorku:

Vzorek tvoří 188 respondentů: 107 žen (tj. 57 %) a 81 mužů.

Z žen je:	Věkové složení:	
60 % vdaných	do 18 let	5 %
33 % svobodných	19 - 30 let	38 %
7 % neuvedlo	31 - 40 let	19 %
	41 - 50 let	14 %
Z mužů je:	51 - 60 let	10 %
53 % ženatých	důchodci	14 %
40 % svobodných	(ženy i před 60. rokem)	

Vzdělanostní struktura:		Bydliště:	
základní vzdělání	17 %	vesnice	28 %
středoškolské	34 %	město	36 %
vysokoškolské	26 %	velké město	16 %
nezjištěno	23 %	(nad 50 tis. obyvatel)	
(včetně mateřské dovolené)		Praha	18 %
		neuvedeno	2 %

I. "V čem by měla spočívat služba kněze konkrétně tobě?"

Odpovědi na 1. a 2. otázku jsou velmi podobné a často splývají. Jedná se vlastně o tutéž otázku, polčemu jednou pozitivně, podruhé negativně.

A. Více než polovina mužů i žen očekává od kněze duchovní rady a osobní duchovní vedení. Požadují často odstranění formálního přístupu zpovědníka ke svátosti smíření, osobní přístup a více času. Zdůrazňován je osobní kontakt, pochopení a schopnost naslouchat.

"Dostatečně se věnovat předneseným problémům, věcně poradit(!), doporučit nápravu, eventuálně vhodnou literaturu, udělit i přísnější pokání (nejen jednu či dvě modlitby), v případě opakujících se problémů nabídnout osobní rozhovor mimo zpovědnici." (muž, 38 let)

B. Další skupinu tvoří 20 % z mužů i žen. Ti neočekávají nebo nepotřebují žádnou zvláštní službu, nebo se jedná o odpovědi nekonkrétní, nejasné, popř. málo četně zastoupené.

C. 21 % žen a 12 % mužů zdůrazňují potřebu kněžské služby jako učitelského úřadu. (Ženy zde muže výrazně početně převyšují !) Chápou ji jako náboženské vzdělání, vysvětlování nauky církve a její aplikaci na všední život, katecheze, kázání obsažná a aktuální, hlásání stanoviska církve k problémům dneška.

D. Asi 6 % z celkového počtu dotazovaných chápe jako službu kněze sobě jeho příkladný a následovatelný křesťanský život. (Pokud jde o skupinu A, uvádějí ji poněkud více ženy z města než z vesnice, naopak mírně větší důraz na ni kladou venkovští muži.)

Zajímavé názory:

- Předpokladem veškeré pastorace je vytvoření vztahu - na jedné straně důvěry svěřit se, na druhé ochoty naslouchat a řešit.
- Vytvořit ducha společenství. Využít možností popř. vyhradit prostor pro rozhovor (ne monolog !) na téma vztahu k Bohu, lidem, životu, povolání ... (Týká se celé farnosti).
- Knihovna náboženské literatury, ať je k dispozici zájemcům farnosti.
- Kázat na biblické texty moderně, pokusit se pravdivě a solidně odpovědět na současné problémy.
- Zajistit podmínky pro účast dětí na bohoslužbách v kostele.
- "Mladí kněží jsou často naivní, nerozhodní, zženštilí, málo konkrétní a nevedou k širšímu rozhledu. Je třeba aby kněz byl muž, schopný vést." (Žena, 34 let)
- "Domnívám se, že za pětileté studium získá každý bohoslovec spolehlivý přehled o tom, co se po něm chce." (!) (Muž, 22 let)

II. "Které oblasti, otázky nebo problémy z tvého života kněz nejčastěji podceňuje?"

A. Celá polovina žen a 40 % mužů neodpovědělo vůbec nebo sdělené nebylo odpovědí na danou otázku. Z toho 32 věřících výslovně uvádí, že nepociťují žádné problémy, které by kněz neřešil, nebo řešil nedostatečně.

Tuto skupinu pro její početnost (téměř polovina všech odpovídajících) nelze nebrat vážně. Zdá se totiž, že tito věřící buď mají ideálního duchovního správce, který plně řeší problémy současného člověka, nebo mají zúženou představu o náboženství. (Náboženství, tj. vztah člověka k Bohu, prožívají převážně pouze v kostele, popř. v rámci malé části svého soukromého života - na kněze pak nejsou kladeny příliš velké požadavky.) Druhá možnost se nám zdá být pravděpodobnější. Tím je kladen nelehký požadavek na výchovu věřících k vědomí, že náboženství je způsobem prožívání každé životní situace.

B. Odpovědi těch, kteří se k dané otázce vyjádřili, lze rozdělit následujícím způsobem.

Muži žádají:

1. Užší kontakt s laiky, znát jejich problémy.
(Vztahy v rodině a zaměstnání, zaujímání postojů vůči tlakům v ateistické společnosti.) 27 %
2. Individuální pastoraci.
(Duchovní vedení ve svátosti smíření, příprava snoubeneckých dvojic - hlubší, rady v kritických životních situacích, rozlišování moderních forem zla a boj proti nim atd.) 11 %
3. Péči o mladé lidi.
(Rady k výchově dětí, k volbě povolání a stavu.) 10 %
4. Řešení otázek rodinného života - teorie a praxe.
(Příprava na manželství, manželské soužití, manželská morálka, sexuální problémy, výchova dětí). 9 %

Nedostatků očima žen:

1. Otázky rodinného života.
(Viz u mužů). 14 %
2. Vyhovující forma a obsah kázání, svátosti smíření. 13 %
3. Nedostatek individuální pastorace. 8 %

(Přitom všechny tyto připomínky jsou lehce nadhodnoceny u žen z města a méně uváděny u věkové kategorie nejstarších žen - 51 let a výše. U mužů tyto tendence nejsou patrné.)

Společným jmenovatelem většiny těchto odpovědí je problém komunikace. Jedna dotazovaná, 26letá žena, jej vystihla takto:

"Každý člověk potřebuje něco jiného, podle věku, životní situace. Důležité je znát ho jako člověka nejenom ze zповědnice nebo kostela. Pak kněz sám pozná, co je nejvíce potřeba."

Cítí se nutnost řešit konkrétní, zdánlivě profánní otázky, přičemž

"... kněžím chybí v určitém smyslu reálný pohled na problematiku věci."

(Muž, 42 let)

Z odpovědí vyplývají pro kněze některé zajímavé praktické podněty:

- Vyhradit si v kostele dobu, kdy bude zodpovídat otázky věřících. Být otevřený jejich názorům, nevyhýbat se diskusím, nepovažovat se za neomylného.
- Všimnout si problémů a pracovního zatížení rodin, snažit se o jejich řešení v rámci farnosti.
- Seznamovat věřící se současným učením církve - encykliky a dokumenty.
- Vychovávat věřící k solidaritě a odvaze, vyjadřovat se k sociálním a politickým otázkám.
- Do přípravy na svátosti zapojit laiky, zvláště zkušené manžele při přípravě snoubenců.
- Vedení mládeže nejen ke společné zábavě, ale i společné práci.

III. "Čeho z dosavadní činnosti kněze by se měli ujmout laici?"

Z počtu dotazovaných si většina uvědomuje svoji zodpovědnost za život farního společenství i za život celé církve. V tom smyslu se chtějí zapojit tam, kde je kněz ve své službě zastupitelný. Ojedinele se však objevuje i názor, že "vše je starostí faráře", nebo věřící ani nevědí, v čem spočívá činnost kněze, natož pak způsob, jakým by se sami mohli zapojit. Odpovědi jsou jistě poznamenány i tím, jak v daném místě farář s věřícími žije, popř. nežije.

Odpovědi jsou následující:

- 34 % - Účast při opravách a údržbě kostelů a far, při úklidu, výzdobě a všem, co s tím souvisí.
- 25 % - Provádění katecheze v nejširším smyslu slova.
(Tzn. výuka náboženství, poučování snoubenců zkušenými manželskými páry).
Vedení bohoslužeb slova, společných růženců, adorací apod. To vše pod metodickým vedením kněze.
- 20 % - Hospodářská stránka vedení farnosti a administrativa farního úřadu.
(Vedení účtů, písemností, zajišťování řemeslníků, materiálu atd.)
Ústavení farních rad.
- 5 % - Charitativní činnost - návštěva starých a nemocných lidí.
- 16 % - Ostatní různorodé návrhy.

(Mezi názory mužů a žen nejsou výrazné rozdíly, ani z hlediska bydliště.)

Pro lepší ilustraci jsme vybrali několik odpovědí:

- "Problémem této otázky zůstává nedostatek laiků, ale často i malá ochota kněze dát jim více důvěry a svobody v rozhodování." (Muž, 51 let)
- "Laici by měli spolupracovat na sestavování přímluv, nedělních kázání (!), na přípravě specificky orientovaných bohoslužeb - pro děti, manžele, nemocné." (Muž, 28 let)
- "Nevěřící lidé se často pohybují jinde než kněz. Proto další práci laiků by měl být apoštolát mezi nevěřícími." (Muž, 22 let)
- "Naším úkolem je zajišťovat v nemocnicích, či u osamělých, nepohyblivých a nemocných lidí, zda nemají zájem o návštěvu kněze." (Žena, 27 let)
- "Naši starosti by měly být všechny činnosti, které kněze otravují: shánění zedníků, piva, toaletního papíru..." (Žena, 26 let)
- "Kněz sám by měl dát konkrétní návrhy laikům, jak se mohou v rámci možností zapojit." (Žena, 75 let)
- "Musíme vytvářet taková společenství, která nestojí na osobě kněze, ale fungují samostatně pod jeho duchovním vedením." (Žena, 26 let)

Zdá se tedy, že je na příslušných duchovních, aby stavěli na ochotě laiků, podchytili jejich aktivitu a správně ji usměrnili.

A na závěr názor 45letého muže:

"Pokud nechceme, aby farníci zůstali jen při úklidech kostelů, bude třeba znovu číst dokumenty II. vatikána."

IV. "Kdy a jak dlouho by ti měl být kněz na faře k dispozici?"

Odpovědi na tento problém jsou velmi různorodé. Většinou je však spojuje obecné přesvědčení, že kněz již na základě svého životního zaměření tu je pro druhého a to stále. Za ostatní názor 45letého muže:

"Dovolte mi odpovědět otázkou. Budete se ptát opravdového lékaře, kdy a jak dlouho by měl být k dispozici nemocnému? Myslím, že odpověď je jasná - stále! Anebo se snad domníváte, že vaši příští farníci na tom budou duchovně tak v pořádku, že bude stačit službu k nim vyhradit do předem přesně stanovených úředních (hrozné slovo) hodin? Nepropadněte iluzi! 40 let militantního ateismu učinilo v lidských duších škod dost a dost."

Nicméně v praktickém řešení se odpovědi rozcházejí. Na jedné straně má být kněz stále dosažitelný, zároveň je ale jasné, že pokud "k němu ovečky nepřichází samy", musí také opouštět "farní úřad" a vycházet jim vstříc.

"Nemohu požadovat, aby byl pro mě kněz na faře k dispozici stále a kdykoliv, vždyť nejsem jediným věřícím a kněz má úkolů daleko víc." (Muž, 42 let)

Jsou tedy navrhovány "úřední hodiny" v množství od 3-4 hodin denně až po 2 hodiny 2x týdně. Řešení v konkrétní farnosti je možné podle většiny výpovědí na základě dohody (!) a podle potřeby. Výrazný je požadavek "úředních hodin" odpoledne a večer.

Kromě nich má být kněz ochoten posloužit kdykoliv.

"Důležité je člověka neodradit, možná už by nikdy nepřišel." (Žena, 42 let)
V nenaléhavých případech se navrhuje předběžné dohodnutí termínu setkání. Doba, po kterou má být kněz k dispozici jednotlivci, je individuální.

"S trochou citu ji lze vždy poznat, ne však podle osoby, ale zejména podle závažnosti a potřeby rozhovoru s knězem." (Muž, 42 let)

Další podnětné návrhy:

- Uvedení informací o spojení na nejbližší farní úřad v okolí.
- Údaj na dveřích o tom, kde je možno kněze zastihnout, popř. kdy přijde.
- Kněz by neměl bydlet sám. Svobodný laik nebo věřící rodina může podat v jeho nepřítomnosti informaci, poskytnout radu, pomoc, nebo nabídnout lidské slovo a fara nemusí být zavřená.

- Obecně informovat věřící o programu své činnosti - málokdo ví, jak je kněz zaměstrán, a může se domnívat, že nic nedělá.

V. "Jaká by měla být životní úroveň dnešního kněze?"

Všebecně zde převládá přesvědčení, že

"... životní úroveň kněze by měla být dobrá, aby ho vsední starosti o své osobní potřeby neodváděly od služby Bohu a lidem." (Žena, 24 let)

Zároveň ale vystupuje požadavek, aby zabezpečení hmotnými statky bylo podřízeno kritériím konkrétní situace a potřeby (.). Neboť

"... to, co je někde svědecktín, může být jinde chápáno jako neschopnost, vyšinutost a podivínství." (Žena, 53 let)

Přitom má kněz spojit "život na úrovni moderních lidí" (Žena, 45 let) s požadavky účelnosti, skromnosti a chudoby. Aby

"... i ten nejchudší farník měl při návštěvě pocit, že není zahánben a že kněz je schopen se s ním rozdělit nebo mu posloužit." (Žena, 46 let)

Prostě "Bohatství a přepych (vzhledem k chudým farníkům a k rodinám s více dětmi) odebírají autentičnost Božího slova a to se stává jen přednáškou. Zkrátka, abychom neměli "pány fariče"; na "pány" vždy byli a jsou Češi alergičtí." (Muž, 55 let)

Následujícím charakteristikám bylo možno udělit body (i několika současně) a tím se vyjádřit k jejich důležitosti:

Nejvíce bodů získaly:

1. Životní úroveň kněze odpovídající průměru, standardu (ani pohoršující přepych, ani nepohodlný nedostatek).	ze všech bodů
32 %
2. Mít auto k výkonu kněžské služby je rutností.	29 %
3. Kněz by měl mít dovolenou jako ostatní, je nezbytností k načerpání sil, odpočinku, k obměně...	15 %
4. Kněz by měl být pro ulhčení běžné práce a na katechezi technicky vybaven (pračka, lednička, rádio, ale též magnetofon, přemítáčka, video...).	8 %
5. Životní úroveň spíše nižší - "jako Kristus". "Nižší však nemusí znamenat františkánskou chudobu a nouzi."	6 %
6. Fara by měla být zařízení pro větší návštěvy rodin, shromáždění farníků, společenství.	6 %

(Rozdíly v hodnocení mužů a žen jsou nevýznamné.)

Praktické podněty:

- Fara ať je v takovém stavu, aby se tam návštěvník i kněz cítili dobře.
- Ať je vybavena potřebným zařízením kuchyně, prádelny, prostců pro hosty ..., aby nebylo zapotřebí při přeložení nic stěhovat, kromě osobních věcí.
- Technické pomůcky a prostory fary sloužící farnosti ať jsou v rukou farníků. Ti ať se o ně zároveň starají.
- Vlastní-li kněz televizi, je k dispozici jemu, ne návštěvám, které k němu přijíždějí.
- Ať je zřízen farní fond, z kterého lze darovat potřebným. (Zajištění ze strany věřících, jsou-li ochotní.)
- Možnost nepřerušované dovolené - alespoň polovinu trávit v celku.
- Nezapomínat na osobní zevnějšek - pokud je to možné, neměla by postava přesahovat průměrné rozměry do šířky.

VI. "Na co by měl kněz doušit svůj volný čas?"

Řada respondentů pochybuje vůbec o tom, zda kněz při dnešní přetíženosti někdy volný čas má. Přitom vystupuje otázka, co se u kněze volným časem míní: vše mimo sloužení mše sv., zpovědi a breviář, nebo až ten zbytek po dalších vzdělávacích, návštěvách farníků atd.?

"Kde by kněz v dnešní době volný čas vzal??? (Vzdělání, rekreaci a regeneraci sil pokládám za povinnost)." (Muž, 32 let)

Předpokládáme-li tedy u kněze volný čas, potom:

- 37 % hlasů - Věnovat se odpočinku (relaxaci), koníčkům, sportu. (kteří výslovně zmiňují spánek, vycházky, cestování).
- 23 % hlasů - Věnovat čas dalšímu studiu (např. cizích jazyků), svému náboženskému vzdělávání a duchovnímu růstu (určité další modlitby).
- 17 % hlasů - Ať kněz vyjde mezi lidi, pozná jejich všední život a starosti - tím se stane realistou, "spese se k zemi". Návštěvy rodin, kin, divadla, koncertů, zajít na brigádu, akci Z ... (Muži kladou větší kontakt kněží se světem a dním dokonce na druhé místo důležitosti.)
- 15 % hlasů - Jak chce kněz sám, je to jeho soukromá věc.

Jednotlivé hlasy:

- Mnozí žádají, aby kněz ve volném čase vytvářel společenství se spolubratry. "Je trapné, když se duchovní, kteří žijí v sousedních farnostech, ale každý v jiném okrese, vůbec neznají." (Muž, 50 let)
- "Bude-li mít kněz touhu hýbnout se svou farností, pak asi nebude ve volném čase jen lézt po ložnici, neustále něco předčítávat, nebude holdovat koníčkům: stát hodiny u malířského stojanu, chovat králíky, slepice, včely, pěstovat orchideje, rybičky, sbírat známky, starožitnosti či bžhat se psem na cvičišti nebo na výstavy. Cenu má jen jedná: stavět a opatřovat chrám v lidských duších." (Žena, 40 let)
- "Zajímat se o současnou kulturu, číst, dělat něco pro své zdraví. Dívat se na televizi leda až na posledním místě." (Muž, 49 let)

VII. "Jak by měl projevovat zdravý vztah kněz k ženě?"

Odpovědi na tuto otázku nepřinášejí žádná nová a převratná řešení. Kromě dvou případů, kdy je požadováno zrušení celibátu, jde spíše o jerné impulsy, které mohou pomoci udržet vztah kněze k ženě na zdravé rovině.

ŽENY

více než muži akcentují nutnost srdečného vztahu, který je ostatně i pro kněze nutný a není s celibátem v rozporu. Je proto obecně požadován otevřený a upřímný vztah bez rozpaků, kdy se nedělá rozdíl v jednání s mužem nebo s ženou, a kdy "je v obou případech zachován zdravý mírný odstup." (Žena, 40 let).

"Kněz má respektovat odlišnost ženské psychiky a to i v odlišném prožívání vztahu k Bohu. Jelikož mu nejsou vlastní problémy ženy a ženské psychiky vůbec, měl by se snažit v tomto ohledu své znalosti, vědomosti a pochopení pro ženy doplnit, aby mohl být i jin dobrým duchovním vůdcem a rádčem." (Žena, 27 let)

V několika případech je doporučováno přátelství kněze s ženou, které pro něho bude oporou, obohacením a doplněním jeho jednostranného mužského pohledu na svět. (i)

MUŽI

kladou poněkud větší důraz na vzájemný odstup. Přitom požadují, aby vztah kněze k ženě byl vztahem "zdravého muže", protože "každý jiný vztah by mohl zavinět podivínstvím a působit odtažitě." (Muž, 22 let)

"Možná, že by v budování a hledání správného vztahu mohlo knězi posloužit, kdyby se podíval, jak se šťastně a věrně ženatý muž chová k jiným ženám." (Muž, 50 let)

Je třeba, aby "... si kněz ženy vážil pro její ženské vlastnosti, zejména pro mateřství, péči a výchovu dětí." (Muž, 64 let)

"Prosto nutné je, aby si kněz již předem vytvořil svůj vztah k celibátu tak, aby se měl o co opřít v krizové situaci, a ta přijde, neboť kněz musí riskovat." (Muž, 37 let)

"V zásadě asi postupovat tak, aby blízky vztah k druhému nikdy nezaplnil pozadí přátelství s Kristem. Kněz musí vydržet celoživotní zračný rozvaz tvrdé samoty." (Muž, 50 let)

Všechny odpovědi ke vztahu kněze a ženy byly seřazeny do těchto skupin:

- 31 % - jako k muži, nedělat rozdíly
- 18 % - jako k sestře, resp. k matce
- 17 % - poushat si odstup
- 17 % - nejasný názor a bez odpovědi (21 % mužů, 7 % žen)
- 8 % - s rozvahou a opatrě (11 % mužů, 5 % žen)

Několik poznámek:

- Rozhodit se neúčkódí, bude-li kněz zachovávat pravidla slušného chování (gentleman).
- Věnovat mladým dívkám stejnou péči jako ministrantům.
- Respektovat typ ženy, předvídat možnost jejího nekontrolovatelného vzplanutí a předcházet mu, by především u dívek nedocházelo ke zranění v citech.
- Ženy nepřeceňovat, ale zároveň nepodceňovat jejich rady a schopnost v práci pro farnost.
- Ve vztahu nedávat podrét k pohoršení a nenechat se odradit posluvaní.

VIII. "Do jaké míry a jakým způsobem by se měl kněz zapojit do života společnosti?"

Odpovědi jsou poznamenány značnou rozdílností v pochopení otázky. Někdo je obzřen rázor, že kněz už svým posláním je zapojen do života společnosti, přičemž se však velmi liší konkrétní představy. Jiné se už samotný pastorace mimo stě kostela považuje za zvláštní společenskou angažovanost.

Zastoupení odpovědi:

1. Kněz se v této oblasti nemá lišit od ostatních věřících.
(Účast na kulturních, společenských, pracovních akcích),
ně jít mezi lidi, "nebýt zalezlý na čaru".	39 %
2. Nebýt jakkoli "politicky" činný
(Být členem Pccm in terris)	21 %
3. Nejasné a jiné odpovědi	14 %
4. Položenou otázku zameňuje s mimochůstelní pastorací	19 %
- (Významná názorová rozdílnost mužů a žen není.)

ad 1.

"Temá se distancovat od světa, v němž žijí ostatní lidé." (Žena, 46 let)

"Už samo jeho poslání ho vede k životu společenskému ... nemá se zavřít na faru a myslet si, že se tak stane svatým." (Žena, 26 let)

Co to všeč znamená prakticky, na to mají dle celou řadu názorů: od relaxování v obchodě, účasti na kulturních akcích, na brigádách až po současně apod. Životem společnosti je tu ale často myšlen běžný společenský styk a kulturní život.

"Měl by být na okraji, ale ve středu. Neměl by se bát chodit do restaurací, kina, na lidové slavnosti a vůbec se zapojovat do veřejného dění společnosti. Cožpak tam Bůh není?" (Muž, 22 let)

Ve všech těchto odpovědích je cítit touha po tom, aby kněz rozuměl tomu, co prožívají dnešní lidé.

"... měl by sdílet radosti i problémy své farní rodiny." (Žena, 34 let)

ad 2.

Druhá největší skupina je charakterizována kategoričkým odmítutím jakéhokoli politické činnosti, včetně členství v "Pccm in terris". Politická činnost je však chápána ve zúženém smyslu.

a) Jedni ji chápou jako účast v různých organizacích a stranách.

"V žádném případě by neměl patřit k žádné politické ani jiné organizaci (včetně včelařů, zahrádkářů apod.)" (Muž, 51 let)

b) Druzí zase chápou politiku jako službu nějaké ideologii.

"Neměl by zabředávat do politiky, ale starat se o sociálně slabé, nepravděli-
vě stíhané a jinak trpící..." (Žena, 43 let)

"Křesťové politiku do všeho prospěšného." (Žena, 46 let)

Zmíněné pužení nají do značné míry na svědomí kněží aktivně činní v "Pecem in terris".
Uvážíme-li totiž původní význam pojmu politika jako "starost o obec" (řec. polis),
o obecné blaho, pak zjistíme, že mnozí z odpovídajících chápou službu kněze vlast-
ně velmi politicky, i když politickou činnost odmítají.

od 1+2

Důležitý se nám zdá být názor, často se objevující v první i druhé skupině,
že "měz by měl

"... sledovat z povzdálí politické i jiné události, aby se mohl k určitým
otázkám mezi věřícími vyjádřovat a stanovit správné stanovisko." (Žena, 33 let)

"... důraz na demaskování moderních forem zla." (Muž, 37 let)

"Měl by černé nazvat černým a bílé bílým, i když ostatní mají strach." (Žena,
34 let)

Jsme vděční všem, kteří nám svými upřímnými odpověďmi umožnili vytvořit tuto
studii, stejně tak i našim přátelům za odborné zpracování chronářčických materiálů.

Skupina autorů